

ऋषभो वैश्वामित्रः। अग्निः। अनुष्टुप्

प्र वो देवायाग्नये बर्हिष्ठमर्चास्मै। गमद्देवेभिरा स नो यजिष्ठो बर्हिरा सदत् ॥ ३.०१३.०१

वः- युष्माकम्। देवाय। अस्मै- एतस्मै। अग्नये- पावकाय सर्वभूतहितकृते। बर्हिष्ठम्- प्रवृद्धं मन्त्रम्। प्र- प्रकर्षेण। अर्च- ब्रूत। सः- असावग्निः। नः- अस्मान् प्रति। देवेभिः- देवैः। आ गमत्- आगच्छतु। यजिष्ठः- अतिशयेन पूज्यः सन्। आ सदत्- उपविशतु ॥१॥

ऋतावा यस्य रोदसी दक्षं सचन्त ऊतयः।

हविष्मन्तस्तमीळते तं सनिष्यन्तोऽवसे ॥ ३.०१३.०२

ऋतावा- प्रकृतिनियतिभूतसत्ययुक्तः। यस्य। रोदसी- द्यावापृथिव्यौ वशे स्थिते। ऊतयः- रक्षका देवाः। यस्य। दक्षम्- बलम्। सचन्त- सङ्गच्छन्ति। हविष्मन्तः- चरुपुरोडाशध्यानभावनादिहव्यवन्तः। सनिष्यन्तः- सम्भजन्तः। अवसे- रक्षायै। तम्। ईळते- स्तुवन्ति ॥२॥

स यन्ता विप्र एषां स यज्ञानामथा हि षः।

अग्निं तं वो दुवस्यत दाता यो वनिता मघम् ॥ ३.०१३.०३

सः- असावग्निः। विप्रः- मेधावी। एषाम्- एतेषाम्। यज्ञानाम्- दानानां पूजानां सङ्गतिकरणानाम्। यन्ता- नियामकः। यः। दाता- दायकः। मघम्- सम्पदः। वनिता- सम्भक्ता। तम्। वः- युष्माकम्। अग्निम्। दुवस्यत- परिचरत ॥३॥

स नः शर्माणि वीतयेऽग्निर्यच्छतु शंतमा।

यतो नः प्रुष्णवद्वसु दिवि क्षितिभ्यो अप्स्वा ॥ ३.०१३.०४

यतः- यस्मात्। नः- अस्मभ्यम्। प्रुष्णवत्- समृद्धियुक्ता। वसु- सम्पत्। दिवि- दिव्या। अप्सु- जीवोदकेषु स्थिता। क्षितिभ्यः- साधनभूमिकाभ्यः। लभ्यते। सः- असावग्निः। नः- अस्मभ्यम्। वीतये- भोगाय। शंतमा- शङ्कराणि। शर्माणि- सदनानि। यच्छतु- ददातु ॥४॥

दीदिवांसमपूर्व्य वस्वीभिरस्य धीतिभिः।

ऋक्काणो अग्निमिन्धते होतारं विशपतिं विशाम् ॥ ३.०१३.०५

अस्य- एतस्योपासकस्य । वस्वीभिः- स्तब्धवृत्तिभिः । धीतिभिः- चित्तधारणाभिः । दीदिवांसम्-
द्युमन्तम् । अपूर्व्य- अभिनवम् । विशां विशपतिम्- प्रजापतिम् । होतारम्- देवाह्वितारम् । अग्निम्-
पावकं सर्वभूतहितकृतम् । ऋक्वाणः- ऋग्भिः पूजयन्तः । इन्धते- उद्दीपयन्ति ॥५॥

उत नो ब्रह्मन्नविष उक्थेषु देवहूतमः । शं नः शोचा मरुद्धोऽग्ने सहस्रसातमः ॥ ३.०१३.०६

उत- अपि च । अग्ने- पावक सर्वभूतहितकृतो । देवहूतमः- देवाह्विता सन् । ब्रह्मन् । उक्थेषु-
मन्त्रोपासनेषु । नः- अस्मान् । अविषः- पालय । मरुद्धः- वायुभिः प्राणैर्वर्धमानः । सहस्रसातमः-
अनन्तसम्भक्ता सन् । नः- अस्मभ्यम् । शम्- शान्तिं प्रयच्छ । शोच- उद्दीप्यस्व ॥६॥

नू नो रास्व सहस्रवत्तोकवत्पुष्टिमद्वसु । द्युमदग्ने सुवीर्यं वर्षिष्ठमनुपक्षितम् ॥ ३.०१३.०७

अग्ने । नु- क्षिप्रम् । नः- अस्मभ्यम् । सहस्रवत्- प्रभूतम् । तोकवत्- सन्ततियुक्तम् । पुष्टिमत्-
पुष्टम् । द्युमत्- दीप्तम् । सुवीर्यं- शोभनवीर्यसम्पन्नम् । वर्षिष्ठम्- अतिशयेन वर्षकम् । अनुपक्षितम्-
अनुपक्षीयमानम् । वसु- धनम् । रास्व- देहि ॥७॥

Dr. Ravi